

**แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานของทนายความอาสาโดยใช้หลักธรรม
พรหมวิหาร 4 ในเขตพื้นที่กลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์***
**GUIDELINES FOR IMPROVING THE PERFORMANCE OF VOLUNTEER
LAWYERS USING THE DHARMA BRAHMAWIHAN 4 PRINCIPLES
IN THE AREA OF ROI KAEN SARASIN PROVINCE**

อภิรักษ์ อาชาสันตีสุข¹, พชรเดช เสมมานู²
Apinan Achasantisuk¹, PacharadechSemanu²
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด^{1,2}
Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus^{1,2}
Email : Apinan_A@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการปฏิบัติงานของทนายความอาสาในเขตพื้นที่กลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานของทนายความอาสาโดยใช้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ในเขตพื้นที่กลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ และ 3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาทนายความอาสาโดยใช้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ในเขตพื้นที่กลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้บริหารทนายความอาสา กลุ่มทนายความอาสา กลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนา และกลุ่มประชาชนที่เข้าเคยใช้บริการทนายความอาสา ในพื้นที่กลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพการปฏิบัติงานของทนายความอาสาในเขตพื้นที่กลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ สภาพการทำงานของทนายความอาสาจะให้เฉพาะคำแนะนำเกี่ยวกับคดี ข้อกฎหมายจะไม่เกี่ยวกับการทำคดี ส่วนปัญหาในการทำงานที่พบส่วนใหญ่ประชาชนเข้ามาปรึกษาทนายความอาสายังมีจำนวนน้อย เพราะขาดการประชาสัมพันธ์ทนายความอาสาบางคนยังขาดความรู้ความเข้าใจในข้อกฎหมายบางเรื่อง โดยเฉพาะกฎหมายที่ออกมาใหม่ นอกจากนี้ทนายความอาสามีการนำหลักธรรมมาใช้ในการปฏิบัติงานทั้งในด้านการวางแผน การลงมือปฏิบัติ การตรวจสอบ และการปรับปรุงแก้ไข 2. แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานของทนายความอาสาโดยใช้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ทนายความอาสาต้องมีเมตตาคุณกรรม เมตตาวัจจกรรม และเมตตาโมกกรรม มีจิตใจเป็นทนายความอาสา พร้อมช่วยเหลือคนอื่น มีสติในการทำงานยึดความถูกต้องเที่ยงธรรมโดยไม่มีอคติปฏิบัติต่อผู้มาขอรับคำปรึกษาอย่างเท่าเทียมกัน 3. ผลการศึกษาข้อเสนอแนะในการพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานของทนายความอาสาโดยใช้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ทนายความอาสาและ

*Received: November 23, 2022; Revised: February 12, 2023; Accepted: February 14, 2023

บทความทุกคนต้องยึดหลักพรหมวิหาร 4 เพื่อความเจริญในหน้าที่การงานและชีวิต เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ มีสติในการทำงาน การทำงานย่อมมีประสิทธิภาพเกิดประโยชน์สูงสุด

คำสำคัญ : แนวทางการพัฒนา; ประสิทธิภาพการทำงาน; ทัศนคติอาสา; หลักธรรมพรหมวิหาร 4

ABSTRACT

The objectives are as follows: 1) to study the working condition of the volunteer lawyers. in the Roi Kaen Sarasin Province Group 2) to study the guidelines for the development of the performance of volunteer lawyers by using principles of dharma brahma vihar 4 in the Roi Kaen Sarasin Province Group and 3) to study the guidelines for the development of volunteer lawyers using the principle dharma brahmawihan 4 in the area of Roi Kaen Sarasin Province. The research was qualitative research by in-depth interview with a group of volunteer lawyer, and executives. Volunteer Lawyers, the group of Buddhist experts and groups of people who have used the services of volunteer lawyers in the area of Roi Kaen Sarasin Province. Analyze the data using content analysis techniques.

The results of the research can be summarized as follows: 1. The working condition of the volunteer lawyers in the area of Roi Kaen Sarasin Province found that the working conditions of the volunteer lawyers will only give advice on cases and legal matters, not about the case. As for the problems in the work that were encountered, most of the people came to consult with volunteer lawyers, but there were still a small number. due to lack of publicity Some volunteer lawyers lack knowledge and understanding of certain legal matters. especially the new law In addition, volunteer lawyers have applied moral principles in their work in both planning and Implementation, Inspection and Correction 2. Guidelines for improving the performance of volunteer lawyers by using principles of dharma brahma vihar 4 found that volunteer lawyers must have. mettakayakamma mettavageekham mettamanokram. Having a mind as a volunteer lawyer ready to help others conscious of work Uphold the accuracy and fairness without prejudice, treating the applicants equally. 3. The results of a study of recommendations for improving the performance of volunteer lawyers using principles of dharma brahma vihar 4 revealed that all volunteer lawyers and lawyers must principles of dharma brahma vihar 4 in order to progress in their work and life, be a well-behaved, well-behaved, conscientious in work. The Working will be efficient for maximum benefit.

Keywords : Guidelines for improving; Performance; volunteer lawyers; Bhama Brahmawihan 4

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ปัจจุบันมีประชาชนในประเทศไทยเป็นจำนวนมากที่ประสบปัญหาหรือขาดความรู้ความเข้าใจทางด้านกฎหมายแล้วไม่สามารถปรึกษาสอบถามขอคำแนะนำจากใครได้ เนื่องจากผู้ที่มีความรู้ทางด้านกฎหมายเช่นทนายความ อัยการ ที่จะสามารถให้คำปรึกษาหรือให้คำแนะนำแก่ประชาชนได้นั้นยังมีเป็นจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับจำนวนของประชากรทั้งหมดอีกทั้งหากเป็นคดีความแล้วการดำเนินงานต่างๆทางด้านคดีความย่อมมีค่าใช้จ่ายเช่นค่าจ้างทนายความค่าให้คำปรึกษาค่าธรรมเนียมศาล ค่าเดินทาง ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในสังคมระหว่างคนรวยและคนจนซึ่งเป็นที่มาของคำพูดที่ว่า “คุณมีไว้สำหรับขังคนจน” (ไทยโพสต์, 2563) ดังนั้นหากประชาชนได้รับคำปรึกษาที่ถูกต้องตั้งแต่เนิ่น ๆ ย่อมทำให้ปัญหาทางด้านคดีความและข้อพิพาทต่างๆ ลดน้อยลงไปด้วย

ตามพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ.2528 มาตรา 7 กำหนดให้สภาทนายความมีหน้าที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การให้ความช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย ดังนั้น สภาทนายความในพระบรมราชูปถัมภ์จึงมีความเห็นว่า งานให้คำปรึกษาแก่ประชาชน เป็นภารกิจที่สำคัญสามารถทำให้ประชาชนได้เข้าใจปัญหากฎหมายที่ตนเองประสบอยู่ ทำให้สามารถคลี่คลายความเดือดร้อนของประชาชนในเบื้องต้นลงได้ ซึ่งจะอำนวยความสะดวกและความสงบสุขมาสู่สังคมสภาทนายความได้พยายามขยายหน่วยปฏิบัติงานเพื่อให้บริการปรึกษาปัญหากฎหมายแก่ประชาชนในวงกว้างยิ่งขึ้นจึงได้เกิดโครงการทนายความอาสาขึ้นมา (กันจันฉัตร ทวีรักษ์, 2560)

ทนายความอาสาจะมาจากการคัดเลือกโดยสภาทนายความฯ ซึ่งการจะเป็นทนายความอาสานั้นจะต้องผ่านการฝึกอบรม และขึ้นทะเบียนเป็นทนายความอาสาก่อนถึงจะสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ หน้าที่ของทนายอาสาคือ ให้คำแนะนำและให้คำปรึกษาแก่ประชาชนที่เข้ามาขอคำปรึกษาโดยประชาชนไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ ทั้งสิ้นซึ่งทนายความอาสาจะรับคดีที่ประชาชนมาปรึกษาแล้วนำมาทำเองไม่ได้ หรือจะหาผลประโยชน์จากการเป็นทนายความอาสาไม่ได้เช่นกัน ค่าตอบแทนของทนายความอาสาจะมาจากการนั่งเวรให้คำปรึกษาทางกฎหมายในแต่ละวันจากสภาทนายความฯ เท่านั้น (สภาทนายความในพระบรมราชูปถัมภ์, 2562)

ในเขตพื้นที่กลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ มีทนายความอาสาที่ปฏิบัติงานภายใต้สังกัดของสภาทนายความในพระบรมราชูปถัมภ์อยู่ คือ ทนายความอาสาประจำสถานีตำรวจภูธรและทนายความอาสาประจำศาลจังหวัด โดยผู้วิจัยได้ปฏิบัติหน้าที่ทำงานของทนายความอาสาจึงได้สรุปถึงปัญหาที่เกิดขึ้นดังนี้ 1) จำนวนที่ประชาชนเข้ามาขอรับคำปรึกษาจากทนายความอาสายังมีจำนวนน้อย ในขณะที่คดีความต่างๆที่ขึ้นสู่ศาลกลับมีจำนวนเพิ่มขึ้น 2) การให้คำปรึกษาทางกฎหมายแก่ประชาชนในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ประจำสถานีตำรวจภูธรและประจำศาลจังหวัดทนายความอาสายังไม่เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ในการให้บริการแก่ประชาชนเพื่อให้ได้รับความเป็นธรรมต่อผู้มาขอคำปรึกษา 3) ทนายความอาสาบางคนยังขาดหลักธรรมคือ พรหมวิหาร 4 อันเป็นหลักธรรมของผู้บริหารนำมาปฏิบัติ และยังขาดความรู้ความเข้าใจในข้อกฎหมายบางเรื่อง และ 4) ทนายความอาสาขาดประสิทธิภาพการทำงานในเชิงรุก

จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นทนายความอาสาและมีขอบเขตการปฏิบัติหน้าที่ในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ เห็นว่าทนายความอาสาเป็นผู้มีบทบาทอย่างยิ่งที่จะอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนในด้านกฎหมายและคดีความต่างๆ ไม่ให้มีการเอาเปรียบกัน และ

เข้าถึงได้ทุกคน จึงเห็นควรพัฒนาทนายความอาสาในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยการนำหลักธรรมคือ พรหมวิหาร 4 อันเป็นหลักธรรมของผู้บริหารมาใช้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของทนายความอาสามากยิ่งขึ้นต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพการปฏิบัติงานของทนายความอาสา ในเขตพื้นที่กลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์

2.2 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานของทนายความอาสาโดยใช้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ในเขตพื้นที่กลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์

2.3 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาทนายความอาสาโดยใช้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ในเขตพื้นที่กลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

3.1 ได้ทราบถึงสภาพการปฏิบัติงานของทนายความอาสา ในเขตพื้นที่กลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์

3.2 ได้ทราบถึงแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานของทนายความอาสาโดยใช้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ในเขตพื้นที่กลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์

3.3 ได้ทราบถึงข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานของทนายความอาสาโดยใช้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ในเขตพื้นที่กลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์

3.4 สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลการพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานของทนายความอาสาโดยใช้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ในเขตพื้นที่กลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยเลือกใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ดังนี้ ประชากรและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 1) กลุ่มผู้บริหารที่เป็นผู้บริหารทนายความอาสาจากสภาทนายความประจำจังหวัดในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ จำนวน 4 ท่าน 2) กลุ่มทนายอาสา ที่เป็นตัวแทนทนายความอาสาจากสภาทนายความประจำจังหวัดในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ จำนวน 8 ท่าน 3) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนา ที่เป็นเจ้าคณะจังหวัดในพื้นที่กลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ จำนวน 4 รูป 4) กลุ่มประชาชนที่เข้าเคยใช้บริการทนายอาสา ในพื้นที่กลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ จำนวน 14 คน

ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานของทนายความอาสาโดยใช้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ในเขตพื้นที่จังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์(ที.ปา. (ไทย) 11/228/202) จำแนกเนื้อหาเป็น 4 ด้าน คือ 1) เมตตา ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับความสุขทั้งกายและใจ 2) กรุณาความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ทั้งกายและใจ 3) มุทิตา ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีในเรื่องราวๆ โดนไม่คิดริษยา 4) อุเบกขา การปล่อยวางหรือวางใจให้เป็นกลาง นำแนวคิดการพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติตามแนวคิดกระบวนการหรือวงจรพัฒนาคุณภาพ PDCA ของเดมมิ่ง (ธีระพงษ์ ลีอนาม, 2563) ได้แก่

1) การวางแผน (Plan) 2) การลงมือปฏิบัติ (Do) 3) การตรวจสอบ (Check) และ 4) การปรับปรุงแก้ไข (Act)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์ตามขั้นตอน ดังนี้ 1) นำหนังสือความความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์แจ้งกลุ่มตัวอย่าง 2) นำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกไปทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้แก่ กลุ่มผู้บริหารทนายความอาสา กลุ่มทนายความอาสา กลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนา และกลุ่มประชาชนที่เข้าเคยใช้บริการทนายความอาสา ในพื้นที่กลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ 3) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Techniques)

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท(Content Analysis Techniques)และจัดทำรายงานเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลการศึกษาเกี่ยวกับสภาพการปฏิบัติงานของทนายความอาสา ในเขตพื้นที่กลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ พบว่า 1)สภาพการทำงาน ทนายความอาสาจะให้เฉพาะคำแนะนำเกี่ยวกับคดี ข้อกฎหมาย จะไม่เกี่ยวกับการทำคดี 2) ปัญหาในการปฏิบัติงานของทนายความอาสา พบว่าประชาชนเข้ามาปรึกษาทนายความอาสายังมีจำนวนน้อย เพราะขาดการประชาสัมพันธ์ทนายความอาสาบางคนยังขาดความรู้ความเข้าใจในข้อกฎหมายบางเรื่อง โดยเฉพาะกฎหมายที่ออกมาใหม่องค์กรยังขาดการทำงานเชิงรุก การประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเห็นความสำคัญของทนายความอาสา 3) หลักธรรมที่นำมาใช้ในการทำงานของทนายความอาสา มีดังนี้ 3.1)ด้านการวางแผนตามหลักธรรมพรหมวิหาร 4 พบว่า (1) มีการวางแผนให้ทนายความอาสาไปประจำ ศาล สถานีตำรวจ ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันไป มีการจัดตารางเวรให้กับทนายความอาสา (2) มีการอบรมหลักธรรมะให้กับทนายความอาสา และ (3) มีการนำหลักเมตตามาใช้ในกรณีที่มีคนมาขอคำปรึกษา 3.2) ด้านการลงมือปฏิบัติตามหลักธรรมพรหมวิหาร 4 พบว่า (1) มีการจัดหาเอกสารตำรา คำพิพากษาศาลฎีกา เพื่อให้ทนายได้ค้นคว้าความรู้เพิ่มเติม (2) มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ อุทิศตนและเวลาให้กับการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ (3) เน้นการไกล่เกลี่ยตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2562 และ 4) ปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจให้บริการแก่ทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่ลำเอียง 3.3)ด้านการตรวจสอบตามหลักธรรมพรหมวิหาร 4 พบว่า (1) มีการตรวจสอบการทำงานของทนายความอาสาจากสภาพทนายความประจำจังหวัด เพื่อให้ทนายได้ปฏิบัติตามวิชาชีพ ตามหลักจริยธรรม (2) สภาพทนายความประจำจังหวัดจะรับฟังความคิดเห็นจากทนายความอาสาผู้ที่มาปรึกษาคดีความ และ (3) การตรวจสอบการทำงานของทนายความอาสาโดยยึดหลักธรรมาภิบาล เน้นความโปร่งใสตรวจสอบได้ 3.4) ด้านการปรับปรุงแก้ไขตามหลักธรรมพรหมวิหาร 4 พบว่า ทนายความที่ทำผิดก็จะปรับปรุงตัว มีการยึดหลัก พรหมวิหาร 4 และจรรยาบรรณวิชาชีพ ในการทำงานเป็นทนายความอาสา

4) ประสบการณ์ในการใช้บริการของนายความอาสาของประชาชน พบว่า การให้บริการของนายความอาสา จะเน้นให้คำปรึกษา คำแนะนำด้านกฎหมาย

5.2 ผลการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานของนายความอาสา โดยใช้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ในเขตพื้นที่กลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ พบว่า 1) แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานของนายความอาสาโดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ด้านเมตตา ทนายต้องมีเมตตาทายกรรม เมตตาวิจิตรกรรม และเมตตาตามโนกรรม มีจิตใจเป็นนายความอาสา พร้อมช่วยเหลือคนอื่นมีความรับผิดชอบหน้าที่อุทิศตนและเวลาให้การปฏิบัติงานอย่างเต็มกำลัง มีสติในการทำงาน สามารถให้คำปรึกษา เสนอแนะวิธีการปฏิบัติที่ถูกต้องแก่ผู้มาขอรับคำปรึกษา ยอมรับรับฟังความคิดเห็นและเหตุผลของผู้อื่นด้วยความจริงใจการทำงานย่อมมีประสิทธิภาพ 2) แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานของนายความอาสาโดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ด้านกรุณาผู้ที่เป็นายความอาสาจะต้องมีจิตเป็นกุศล คิดช่วยเหลือผู้ที่มีทุกข์ให้พ้นจากทุกข์ต้องมีความสงสาร ไม่ทอดทิ้งผู้มาขอรับคำปรึกษาเมื่อมีปัญหา จะต้องให้คำปรึกษา คำชี้แนะด้วยความยุติธรรมโดยไม่เลือกปฏิบัติให้ความช่วยเหลือโดยไม่เอาเปรียบผู้อื่นและไม่เห็นแก่ตัวเนื่องจากความรู้สึกรูณา จะสามารถใช้สร้างความสัมพันธ์กันของบุคคล ระหว่างทนายกับผู้ที่มาหา และสังคม จะทำให้ครอบครัวและสังคม มีความสงบสุข 3) แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานของนายความอาสาโดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ด้านมุทิตา ผู้ปฏิบัติงานนายความอาสาจะต้องมีความเยือกเย็นมีเหตุผลมีอารมณ์สดชื่นแจ่มใสมีความเป็นกัลยาณมิตรกับทุกคน ให้ความช่วยเหลือผู้มาขอรับคำปรึกษาความเหมาะสม มีความเต็มใจให้บริการแก่ทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน มีความดีใจกับผู้อื่นแล้วชนะคดี ในทางกลับกันแสดงความเอื้ออาทร และให้กำลังใจต่อผู้ครบทุกกระบวนการแล้วแต่แพ้คดีความ ต้องขจัดความริษยา ความไม่ยินดีหรือความทนไม่ได้ต่อความสำเร็จของผู้อื่น 4) แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานของนายความอาสาโดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ด้านอุเบกขา ทนายต้องมีเมตตาทายกรรม เมตตาวิจิตรกรรม และเมตตาตามโนกรรม มีจิตใจเป็นนายความอาสา พร้อมช่วยเหลือคนอื่น รู้วิธีจักวางใจเป็นกลางต่อสถานะอันไม่น่าพอใจของผู้มาขอรับคำปรึกษาจะต้องพิจารณาปัญหาในส่วนงานอย่างยุติธรรมยึดความถูกต้องเที่ยงธรรม โดยไม่มีอคติ จะต้องปฏิบัติต่อผู้มาขอรับคำปรึกษาทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน และควรวางตนเป็นกลางไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

5.3 ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาทนายความอาสาโดยใช้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ในเขตพื้นที่กลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ พบว่า ทนายความอาสาและทนายความทุกคนต้องยึดหลักพรหมวิหาร 4 เพื่อความเจริญในหน้าที่การงานและชีวิต เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ การทำงานย่อมมีประสิทธิภาพมีสติในการทำงาน การทำงานจะเกิดประโยชน์สูงสุด

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานของนายความอาสา โดยใช้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ในเขตพื้นที่กลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์มีประเด็นที่น่าสนใจที่นำมาอภิปรายผลดังนี้

6.1 สภาพการปฏิบัติงานของนายความอาสา ในเขตพื้นที่กลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์มีประสิทธิภาพเป็นเพราะ มีการวางแผนให้นายความอาสาไปประจำ ศาล สถานีตำรวจ ผัดเปลี่ยน

หมุนเวียนกันไป มีการจัดเวรให้ทนายความอาสา มีการอบรมหลักธรรมะให้กับทนายความอาสา มีการนำหลักเมตตามาใช้ในกรณีที่มีคนมาขอคำปรึกษา ซึ่งเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัฐนันท์ ทาคำ (2563) ได้วิจัยเรื่อง ความสุขในการทำงานที่ส่งผลต่อ ประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานในเครือไทยรัฐ กรุ๊ป ผลการวิจัยพบว่า ความสุขในการทำงาน ด้านลักษณะงาน ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่ การงาน ด้านการได้รับการยอมรับนับถือ ด้านกำลังใจ ในการทำงาน และด้านสภาพแวดล้อมในของสถานายความในจังหวัดต่างที่เข้าไปทำการวิจัย นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ พุทธิพงษ์ วิริยะศิริ (2549) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทที่พึงประสงค์และมี ประสิทธิภาพของทนายความขอแรง ผลการวิจัยพบว่า 1) ทนายความขอแรงต้องเป็นผู้ที่มีความเข้าใจ รู้สึกรักและมีความภาคภูมิใจในวิชาชีพทนายความมีประสบการณ์ในทางคดี มีความมุ่งมั่น ตั้งใจในการ ทำคดีขอแรงอย่างเสียสละ เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ทั้งนี้เพราะทนายความขอแรงมีความสำคัญ อย่างยิ่งในการค้นหาความจริงและนำข้อเท็จจริงไปสู่การพิจารณาตัดสินของศาล เพื่อให้ศาลใช้ดุลพินิจ และพิพากษารอรรถคดีให้เกิดความยุติธรรมแก่ทุกฝ่าย การมีทนายความขอแรง สามารถคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของประชาชนสร้างความเท่าเทียมกันในการต่อสู้คดี และอำนวยความสะดวกอย่าง บริสุทธิ์ยุติธรรมอย่าง แท้จริงต่อสังคม 2) ทนายความขอแรงต้องเป็นผู้มีบทบาทในฐานะเป็นผู้ ตั้งใจในการค้นหาความจริง และให้คำแนะนำที่ถูกต้องแก่จำเลย เป็นผู้ที่มีจิตสำนึกในวิชาชีพ มีความเสียสละไม่เรียกร้อยเงินทอง จากจำเลยและทำคดีขอแรงให้เต็มที่เช่นเดียวกับคดีว่าจ้าง ซึ่งบทบาทที่เกิดขึ้นนั้นเมื่อทนายความขอ แรงเป็นผู้ที่มีจริยธรรมเข้าใจความเป็นวิชาชีพทนายความ ยึดมั่นในความยุติธรรมมีจิตสำนึก ตั้งใจจริง ในการทำคดีด้วยอุดมการณ์ในการรับใช้ประชาชน และ 3) ทนายความขอแรงต้องมีประสิทธิภาพมี จิตสำนึกในวิชาชีพมีความรู้ในตัวบทกฎหมายและความรู้ทั่วไปมีประสบการณ์ในทางคดีและมีเวลา ให้แก่คดีขอแรง ซึ่งเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของทนายความขอแรงดังกล่าวต้องมีการปลูกฝังจิต สำนึกฝึกรบรณเพื่อเพิ่มพูนความชำนาญในวิชาชีพ เพิ่มค่าตอบแทนให้มีความเหมาะสม และจัดสรร ทนายความขอแรงให้เหมาะสมกับรูปคดีและยังสอดคล้องกับแนวคิดด้านประสิทธิภาพที่นักวิชาการ เช่น กันตยา เพิ่มผล (2544) ได้กล่าวว่า คุณภาพการทำงานเกิดขึ้นได้โดยยึดหลักอิทธิบาท 4 คือ 1) ฉันทะ คือ ความพอใจ รักในสิ่งที่ทำ 2) วิริยะ คือ ความเพียรพยายาม 3) จิตตะ คือ ความเอาใจใส่ 4) วิมังสา คือ การใช้ปัญญาพิจารณาพิจารณาที่ไตร่ตรอง นอกจากนี้ยังมีองค์ที่ 5 เพิ่มขึ้นอีกประการ คือ 5) อุสโสฬหิ คือ ความกระตือรือร้น ตามคำสอนพระพุทธเจ้าทรงกล่าวว่า ความสำเร็จของพระภิกษุซึ่ง เจริญธรรม 5 อย่าง ย่อมหวังผล คือ ถ้าไม่สำเร็จจอร์หันต์ก็สำเร็จถึงอนาคามี

6.2 แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานของทนายความอาสาโดยใช้หลักธรรม พรหมวิหาร 4 ในเขตพื้นที่กลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์นั้นมีการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้หลัก พรหมวิหาร 4 ทนายต้องมีเมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม และเมตตามโนกรรม มีจิตใจเป็น ทนายความอาสา พร้อมช่วยเหลือคนอื่น การทำงานย่อมมีประสิทธิภาพ มีสติในการทำงาน มีกริยาที่ สงสารที่ต้องช่วยเหลือคนที่มีความ มาปรึกษา ทำอย่างไรจะช่วยปลดเปลื้องความทุกข์ของผู้ที่คดี ความกรุณา ให้ความช่วยเหลือ เนื่องจากความรู้สึกกรุณา จะสามารถใช้สร้างความสัมพันธ์กันของ บุคคล ระหว่างทนายกับผู้ที่มาหา และสังคม จะทำให้ครอบครัวและสังคม มีความสงบสุขสอดคล้อง กับงานวิจัยของ ปัทมกร ปุริโส (2561) ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 สำหรับวิชาชีพพยาบาล ผลการวิจัยพบว่าวิชาชีพพยาบาลนั้นเป็นวิชาชีพที่ต้องยึดแนวทางในการ

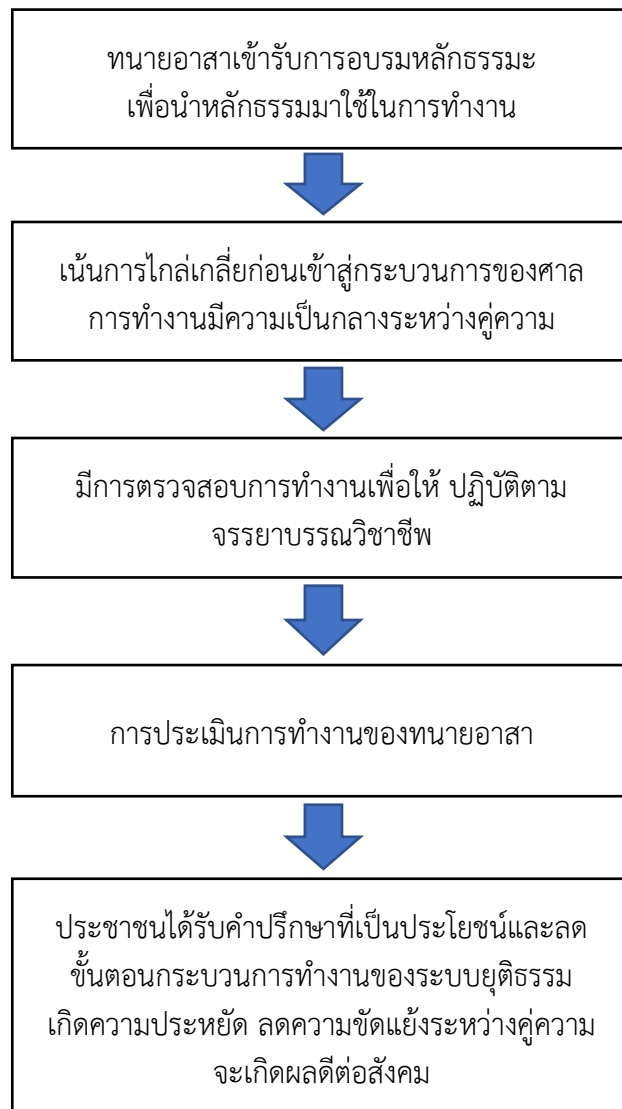
ปฏิบัติหน้าที่ต่อผู้ป่วยพยาบาลจะต้องยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรมแห่งวิชาชีพ และประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งในด้านการประกอบกิจแห่งวิชาชีพและส่วนตัว มีความใฝ่รู้พัฒนาแนวคิดให้กว้างและยอมรับการเปลี่ยนแปลง รวมถึงประกอบกิจแห่งวิชาชีพด้วยความเต็มใจและเต็มกำลัง และสอดคล้องกับ ชัญญาดา โพนสิงห์ (2560) ได้ศึกษาเรื่องการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู โรงเรียนเทศบาล 4 (ฉลองรัตน์) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ผลการวิจัยพบว่า 1) พรหมวิหารธรรม คือ หลักธรรมที่เป็นเหตุให้เกิดความสุข เนื่องด้วยคุณลักษณะของผู้มีพรหมวิหารธรรมที่ถูกต้องแท้จริง คือมีเมตตาที่ประกอบด้วยอุเบกขา มีกรุณาอันประกอบด้วยอุเบกขา มีมุทิตาที่ประกอบด้วยอุเบกขา และมีอุเบกขาที่พร้อมด้วยเมตตา กรุณา และมุทิตา 2) จรรยาบรรณวิชาชีพครูทำให้เป็นครูที่ดี เป็นที่รักใคร่ชอบและชอบพอของคนอื่น นอกจากนี้คนดีย่อมทำประโยชน์แก่ตนเอง และคนอื่นด้วย การไม่ทำชั่วเป็นการลดภาระของสังคมที่ไม่ต้องแก้ปัญหา การทำดีจึงเป็นประโยชน์แก่สังคม และช่วยให้สังคมพัฒนาไปสู่ความเจริญ และเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่ครูท่านอื่นๆ 3) แนวคิดหลักพรหมวิหาร 4 ของครูโรงเรียนเทศบาล 4 (ฉลองรัตน์) พบว่า ครูจะต้องมีเมตตาคือความรักปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีกรุณา หมายถึงความสงสาร คิดจะช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ หมายถึง พฤติกรรมหวังดีเมื่อมีผู้อื่นได้รับความทุกข์ร้อน ตกทุกข์ได้ยาก ก็รู้สึกสงสาร ห่วงใจไปตามเมื่อเห็นเขามีความทุกข์ มุทิตาหมายถึง ความรู้สึกชื่นชม เบิกบานใจและพลอยยินดีเมื่อบุคคลอื่นประสบผลสำเร็จด้วยความจริงใจ หลักอุเบกขา หมายถึง การวางท่าทีของจิตใจให้เป็นกลางต่อเหตุการณ์ต่างๆ เป็นคุณธรรมที่ทำให้ลดอคติ 4 คือ รัก ชัง หลง และกลัว จากการอภิปรายผล หลักพรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมที่ทำให้ทนายความอาสาที่ยึดเหนี่ยวหลักธรรมนี้ สอดคล้องกับสิ่งที่พระธรรมปิฎก (2542) ได้อธิบายไว้พรหมวิหาร 4 จึงเป็นหมวดธรรมซึ่งสามารถสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นในสังคมเพราะว่าสังคมที่ประกอบไปด้วยบุคคลที่มีพรหมวิหาร 4 เป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตย่อมจะเป็นสังคมที่ปราศจากความพยาบาท ความเบียดเบียน ความอิจฉาริษยา และอคตินอกจากนี้เมื่อสังคมอยู่ในสถานการณ์ปกติ คนในสังคมอยู่ดีเป็นปกติ เมตตาจะทำให้สังคมนั้นประกอบไปด้วยความรัก ความปรารถนาดี ความเป็นมิตรต่อกัน ขณะที่กรุณาจะทำให้คนในสังคมมีใจพลอยห่วงใย อยากช่วยเหลือ ปลดปล่อยความทุกข์หรือแก้ไขปัญหาเมื่อสังคมมีปัญหาเกิดขึ้น ทำให้สังคมกลับมาสู่ภาวะปกติ หายทุกข์ และมุทิตาทำให้กิจกรรมที่ต่างกันในสังคม ดำเนินต่อไปอย่างราบรื่น เพราะความริษยาไม่สามารถแทรกเข้ามาได้นอกจากนี้มุทิตายังจะเป็นแรงจูงใจให้คนในสังคมมีการสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นในสังคมต่อไปอีกด้วย เพราะว่าเมื่อมีการกระทำที่ถูกต้องดีงามต่างๆ เกิดขึ้นใน สังคมแล้วจะได้รับการชื่นชมจากคนในสังคมอย่างจริงใจ และเมื่อเกิดเหตุการณ์ซึ่งมีผู้สมควรจะต้องรับผิดชอบการกระทำของตน รวมทั้งฝึกหัดความรับผิดชอบนั้น คือ ในกรณีที่ถ้าเข้าไปช่วยเหลือด้วยเมตตา กรุณา มุทิตา จะเป็นการละเมียดต่อความจริงความถูกต้องดีงาม ความสมควรตามเหตุผล หรือ ทำลายหลักการ กฎกติกาที่ขอบธรรม อุเบกขาจะเป็นองค์ธรรม ซึ่งทำให้กลไกของสังคมนั้นดำเนินไปได้อย่างถูกต้องเหมาะสม(พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), 2542)

6.3 แนวทางการพัฒนาทนายความอาสาโดยใช้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ในเขตพื้นที่กลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ พบว่า ทนายความอาสาและทนายความทุกคนต้องยึดหลักพรหมวิหาร 4 เพื่อความเจริญในหน้าที่การงานและชีวิต เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ การทำงานย่อมมีประสิทธิภาพมีสติในการทำงาน การทำงานจะเกิดประโยชน์สูงสุด สอดคล้องกับ แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของ

ครู ตามหลักพรหมวิหาร 4 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดปทุมธานี ด้านเมตตา ผู้บริหารควรการบริหารงานด้วยความเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เคารพในสิทธิและศักดิ์ศรี ด้านกรุณา ผู้บริหารควรมีความกล้าตัดสินใจในการปรับปรุงการบริหารงานให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ด้านมุทิตา ผู้บริหารควรมีความเอาใจใส่เกี่ยวกับปัญหาและมีความกระตือรือร้นในการ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างเท่าเทียมกัน และด้านอุเบกขาผู้บริหารโรงเรียนควรมีการบริหารการวางแผนด้วยความเที่ยงธรรมปราศจากอคติ ซึ่งสอดคล้องกับองค์ความรู้งานวิจัยที่ว่าคุณลักษณะของครูที่ดีตามหลักพรหมวิหาร 4 อย่างมีความสุข (พระสมุห์สมนึก สมณธมโม, 2561)

7. องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ได้จากผลสัมฤทธิ์จากการวิจัย

องค์ความรู้ใหม่ที่สังเคราะห์ได้จากงานวิจัย พบว่า แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานของทนายความอาสา ต้องเข้ารับการอบรมหลักธรรมะ ตามความเชื่อในหลักศาสนา ก่อนทำหน้าที่ทนายอาสาโดยกำหนดเป็นระเบียบของสภาทนายความ เพื่อนำหลักธรรมมาใช้ในการทำงาน เน้นการไกล่เกลี่ยก่อนเข้าสู่กระบวนการของศาล การทำงานมีความเป็นกลางระหว่างคู่ความ มีการตรวจสอบการทำงานเพื่อให้ปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพ การประเมินการทำงานของทนายอาสา ประชาชนได้รับคำปรึกษาที่เป็นประโยชน์และลดขั้นตอนกระบวนการทำงานของระบบยุติธรรม เกิดความประหยัด ลดความขัดแย้งระหว่างคู่ความจะเกิดผลดีต่อสังคม

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

8.1.1 ควรจะมีการอบรมธรรมะ และการปฏิบัติธรรมให้กับทนายจบใหม่

8.1.2 ควรส่งเสริมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของทนายความอาสา ได้นำผลการวิจัยนี้ไปกำหนดเป็นนโยบายส่งเสริมการปฏิบัติหน้าที่ของทนายความอาสา เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาการปฏิบัติหน้าที่ของทนายความอาสาให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลยิ่งขึ้นไป

8.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

8.2.1 ควรจัดให้มีการฝึกอบรมทนายความอาสาเกี่ยวกับกฎหมายใหม่ๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ และให้มีการอบรมเกี่ยวกับกฎระเบียบของการปฏิบัติหน้าที่ของทนายความอาสารวมถึงมรรยาททนายความที่มีต่อตัวลูกความ ทนายด้วยกันและศาล เพื่อจะได้สร้างความน่าเชื่อถือให้กับตัวทนายความอาสามากยิ่งขึ้น

8.2.2 ควรจัดให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ปีละครั้ง เพื่อให้เห็นถึงปัญหาที่ทนายแต่ละคนได้รับ และรวมถึงการช่วยเหลือในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น

8.2.3 ควรจัดให้มีทนายความอาสาลงพื้นที่ให้ความรู้แก่ประชาชนตามโรงเรียน ตำบล ต่างๆ ให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น

8.2.4 ควรมีการให้ความรู้และส่งเสริมให้ทนายความอาสา นำหลักธรรมพรหมวิหาร 4 มาใช้เป็นหลักปฏิบัติในการให้บริการประชาชนที่มาปรึกษาในเรื่องคดีความ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน of ทนายความอาสา

8.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

8.3.1 ควรทำวิจัยการวิเคราะห์องค์ประกอบในเรื่องประสิทธิภาพของทนายความอาสา

8.3.2 ควรทำวิจัยเชิงเปรียบเทียบประสิทธิภาพของทนายความอาสาในแต่ละจังหวัด

8.3.3 ควรทำการวิจัยแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการทำงาน of ทนายความอาสา โดยประยุกต์ใช้หลักธรรมอื่น เช่น อิทธิบาท 4 สังคหวัตถุ 4 เป็นต้น

9. บรรณานุกรม

- กันจันฉัตร หริรักษ์. (2560). **นายอาสากับความก้าวหน้าในอาชีพ**. การค้นคว้าอิสระรัฐศาสตร์
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์.
- ชญัญญาดา โพนสิงห์. (2560). **การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู
โรงเรียนเทศบาล 4 (ฉลองรัตน) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย**. วิทยานิพนธ์ปริญญา
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ณัฐนันท์ ทาค่า. (2562). **ความสุขในการทำงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานใน
เครือไทยรัฐ กรุ๊ป**. วารสารวิชาการการตลาดและการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล
ธัญบุรี. 6(1). 76-88.
- ไทยโพสต์. (2563). **คุกกี้ไว้ขังคนจนในทัศนะประธานศาลฎีกา**. สืบค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2565. จาก
<http://www.thaipost.net/main/detail/78728>
- ธีระพงษ์ ลื่อนาม. (2563). **การพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานธรรมาภิบาล
เขตพื้นที่ภาคกลาง**. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทั่วไป.
นครปฐม : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- ปัทมกร ปุริโส. (2561). **แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 สำหรับวิชาชีพพยาบาล**.
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2542). **จากสุขในบ้านสู่ความเกษมสันต์ทั่วสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ 3.
กรุงเทพฯ : บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- พระสมุห์สมนึก สมณธมโม (อุทัย แสงไพศาล). (2561). **แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของครูตาม
หลักพรหมวิหาร 4 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดปทุมธานี**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย.
- พุดมิพงค์ วีรยศิริ. (2549). **บทบาทที่พึงประสงค์และมีประสิทธิภาพของทนายความขอแรง**.
วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารงานยุติธรรมและสังคม.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- สภาทนายความในพระบรมราชูปถัมภ์. **รายงานประจำปี 2562**. ร้อยเอ็ด : สภาทนายความ.